

Motion till riksdagen 2021/22:4165

av Pia Steensland m.fl. (KD)

En funktionshinderspolitik att lita på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om statistik och indikatorer inom området mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ur ett demokratiperspektiv säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan ta del av medier och samhällsinformation, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta hänsyn till behoven hos personer med funktionsnedsättning i utvecklingen av samhällets digitalisering och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om uppföljning av barnkonventionen som lag och dess implementering på samhällets stöd för barn med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över bedömningen av det grundläggande behovet personlig hygien och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att värna att ställföreträdarskapet ger en person med nedsatt beslutsförmåga möjlighet till självbestämmande i sitt eget liv, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge ett tilläggsdirektiv till utredningen Statligt huvudmannaskap för personlig assistans (dir. 2021:76) i syfte att samtliga grundläggande behov ska vara assistansgrundande i sin helhet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att föräldraansvaret ska smalnas av för samtliga insatser och ersättningsformer som är till för att stödja dessa familjer och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att också beakta och respektera föräldraansvaret för syskon utan funktionsnedsättning vid

- bedömning av familjens behov av olika LSS-insatser och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om makeansvaret och tillkännager detta för regeringen.
 11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att inkludera utövande av föräldraskap i de grundläggande behoven och tillkännager detta för regeringen.
 12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera åldersgränsen för assistansersättningen och tillkännager detta för regeringen.
 13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om omprövning av behovet av assistans och tillkännager detta för regeringen.
 14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av tillämpningen av ”väsentligt ändrade förhållanden” och ändring av terminologin till ”väsentligt ändrade behov” och tillkännager detta för regeringen.
 15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om giltighetstiden för kommunala beslut om personlig assistans och tillkännager detta för regeringen.
 16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning av en långsiktigt hållbar indexeringsbaserad finansieringsmodell för timschablonen för assistansersättningen och tillkännager detta för regeringen.
 17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja timschablonen för assistansersättningen med 2,2 procent per år och tillkännager detta för regeringen.
 18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av samhällsekonomiska konsekvenser av beviljande eller nekande av personlig assistans och tillkännager detta för regeringen.
 19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bekämpa organiserad brottslighet kopplad till assistansersättningen och tillkännager detta för regeringen.
 20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utvärdering av Försäkringskassans hantering av återkrav av assistansersättning och tillkännager detta för regeringen.
 21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förändringar i verkställigheten ska ske i samråd och med utgångspunkt i den enskildes medbestämmande och varaktiga välmående och tillkännager detta för regeringen.
 22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en fast myndighetskontakt och tillkännager detta för regeringen.
 23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om riktlinjer baserade på befintlig forskning och kunskap kring bemötande av personer med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.
 24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell uppföljning av det förebyggande arbetet och åtgärder när en person med funktionsnedsättning är våldsutsatt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
 25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationella mål för myndigheters beredskap vid krissituationer för personer med Downs syndrom och intellektuell funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.
 26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om koordinatörer som stöd till anhöriga och tillkännager detta för regeringen.
 27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om daglig verksamhet och tillkännager detta för regeringen.

28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förutsättningarna för att även daglig verksamhet ska omfattas av undantaget för krav på särskilda skäl för assistansersättning bör utredas och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om försöksverksamhet kring förenklad biståndsbedömning inom LSS-insatsen ledsagning och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationella riktlinjer, uppföljning och generisk modell för rehabilitering och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationella riktlinjer, uppföljning och generisk modell för habilitering och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökad valfrihet och nationell sammanställning av godkända hjälpmedel och medicintekniska produkter och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationellt ramverk för patientavgifter kopplade till hjälpmedel och medicintekniska produkter och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av färdtjänstlagen och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kartläggning av tillgängligheten av ledarhundar och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att stärka det civila samhällets aktiviteter som främjar fysisk aktivitet och gemenskap för personer med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om specialanpassad idrottsutrustning och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att föra in synskadade elevers rätt till undervisning i punktskrift i skollagen och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att inkludera utövande av arbete i de grundläggande behoven och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur det kan förenklas för små och medelstora företag att anställa personer med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att habiliteringsersättningen även ska omfatta personer som har daglig verksamhet enligt beslut utifrån socialtjänstlagen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om uppföljning av det reformerade bilstödet från 2020 och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda bilstödet angående specialanpassade bilbarnstolar och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den kristdemokratiska politiken är förankrad i en människosyn som utgår från människans okränkbara värde och att alla människor är olika. Utifrån sina egna villkor ska alla ha rätt till full delaktighet i samhället. Målet för funktionshinderspolitiken är att personer med funktionsnedsättning ska ha likvärdiga levnadsförhållanden med övriga befolkningen. Politiken ska fokusera på att förbättra tillgänglighet, utbildningsmöjligheter och förankring på arbetsmarknaden. Kristdemokraterna vill ha ett samhälle som ser, bejakar och inkluderar alla människor. Därför måste även kunskapen om dolda funktionsnedsättningar öka och situationen för personer med neuropsykiatrisk eller intellektuell funktionsnedsättning stärkas.

LSS-reformen (lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade), som infördes 1994 av den dåvarande borgerliga regeringen, är en rättighetslag som ska värnas och utvecklas. Då det gått 27 år sedan reformen infördes och samhället har utvecklats behövs en översyn för att kunna stå upp för de grundläggande värden som uttrycks i förarbetet till lagen. Flera insatser har gjorts genom åren för att stärka rätten för personer med funktionsnedsättning. Den 1 januari 2009 samlades diskrimineringslagstiftningen i en gemensam lag, och funktionsnedsättning är en av sju straffbara diskrimineringsgrunder. Vi kristdemokrater har länge krävt att bristande tillgänglighet ska inkluderas i diskrimineringslagen och den 1 januari 2015 infördes det. Därtill beslutade alliansregeringen efter riksdagens godkännande att Sverige skulle ratificera FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Sverige anslöt sig dessutom 2009 till ett frivilligt protokoll till konventionen som innebär att den som upplever sina rättigheter kränkta kan klaga till en övervakningskommitté. Konventionen är en av de centrala FN-konventionerna om mänskliga rättigheter. Den skapar inte i sig några nya rättigheter utan tydliggör mänskliga rättigheter i relation till personer med funktionsnedsättning.

Kristdemokraterna vill betona att vi ser mycket allvarligt på att assistansersättningen idag i vissa delar utnyttjas på ett felaktigt och brottsligt sätt som en del i grov organiserad kriminalitet. I den myndighetsgemensamma lägesbilden gällande organiserad brottslighet 2019 konstateras att brottsligheten mot assistansersättningen fortsätter och myndigheterna beskriver att problematiken kvarstår. Att bekämpa denna brottslighet är viktigt av flera skäl. Kriminaliteten är djupt allvarlig och hotar grunden för våra gemensamma välfärdssystem, samtidigt som det är en del i att göda grov organiserad brottslighet. Varje skattekrona ska gå till vad den är avsedd för. Om inte den grova brottsligheten trycks tillbaka med kraft och luckorna täpps till, riskerar också tilltron till välfärdssamhället och i det här fallet assistansersättningen att hotas. I slutändan är det de allra mest utsatta som drabbas när skattemedel som var avsedda för dem hamnar som brottsvinster i de organiserade nätverkens smutsiga fickor. Det kan vi inte acceptera.

Även om mycket har förbättrats för personer med funktionsnedsättning om man ser till ett längre tidsperspektiv ser Kristdemokraterna dessvärre brister inom flera områden inom funktionshinderspolitiken som behöver åtgärdas. Det gäller inte minst inom tillgänglighet och efterlevnaden av insatser utifrån LSS men också socialtjänstlagen (SoL). Kommunerna ska utifrån SoL verka för att personer som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. Kristdemokraterna vill betona att det är angeläget att kommunerna ser till personens helhetsbehov också vid insatser utifrån SoL.

Alla – även personer med funktionsnedsättning och deras familjer – ska kunna lita på Sverige. Det handlar om mänskliga rättigheter. Våra övergripande förslag för att skapa en värdig och medmänsklig funktionshinderspolitik beskrivs nedan, men då funktionshinderspolitiken spänner över alla delar i samhället återfinns också förslag i våra motioner för olika utgiftsområden.

Mänskliga rättigheter, tillgänglighet och delaktighet

Kristdemokraterna välkomnar riksdagens beslut om ett institut för mänskliga rättigheter som ska säkerställa att Sverige fullt ut respekterar våra internationella åtaganden inklusive FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Likaså välkomnar vi att regeringen har beslutat om en strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031 samt uppdraget till Myndigheten för delaktighet som syftar till att stödja och vägleda berörda myndigheter när det gäller uppföljningen av det nationella målet för funktionshinderspolitiken samt hur redovisningen av myndigheternas genomförande av funktionshinderspolitiken ska ske.

Det saknas dock statistik om och indikatorer för uppföljning av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det är exempelvis av stor betydelse att kunna jämföra livsvillkoren för personer med funktionsnedsättning i olika kommuner eller för barn och unga med funktionsnedsättning med dem för barn och unga utan funktionsnedsättning. Regeringen bör därför se till att det utvecklas rutiner för att hämta in uppdelad statistik och indikatorer inom området mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Utifrån ett demokratiperspektiv är det viktigt att personer med funktionsnedsättning får tillgång även till de medier som har vuxit fram på senare år, t.ex. webb-tv. Det är exempelvis problematiskt om en partiledardebatt i en valrörelse inte är tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. I takt med att medielandskapet förändras bör därför också medieutbudet för personer med funktionsnedsättning ses över.

När det gäller public service är det viktigt att utbudet är tillgängligt för personer med funktionsnedsättning och att det möter minoriteters behov och önskemål. Här har Utbildningsradion en viktig roll som genom en kombination av journalistik och pedagogik skapar program som utbildar och fördjupar i stora som små frågor.

Vid samhällsbyggnads- och bostadsplanering är det viktigt att tillgänglighetsfrågorna beaktas. Boverket arbetar för närvarande med ett projekt som heter ”Möjligheternas byggregler”. Syftet med projektet är att Boverkets byggregler ska moderniseras och förenklas för att kunna bidra till ett snabbare och mer kostnadseffektivt byggande. Samtidigt som Kristdemokraterna ser positivt på förenklingar och effektiviseringar i byggreglerna, är det också angeläget att säkerställa en tillgänglighet i det offentliga rummet samt att en person med funktionsnedsättning ska ha så goda möjligheter som möjligt till en självständighet i olika vardagssituationer i hemmet. Men det också viktigt för att tillförsäkra en god arbetsmiljö för personal inom hemtjänst, assistans eller annan funktionshindersomsorg. De etablerade minimimått som idag används är framtagna utifrån gedigna vetenskapliga undersökningar och beprövad erfarenhet under lång tid. Det är viktigt att Boverkets projekt tar tillvara de kunskaper som finns och inte försvårar för en person med funktionsnedsättning att kunna leva på ett bra sätt i de bostäder som byggs.

I takt med samhällets ökade digitalisering har mycket av de ansökningar och ärenden som tidigare gjordes genom ifyllande av fysiska blanketter eller personliga besök

överförts till plattformar på internet. För de allra flesta underlättas vardagen av den ökade digitaliseringen och det är viktigt att utvecklingen främjas. Samtidigt kan personer med kognitiva funktionsnedsättningar av olika anledningar ha det svårt att använda sig av dessa medier. För dessa personer kan det vara nödvändigt att få fortsatt möjlighet till exempelvis personliga möten med olika myndigheter och andra relevanta aktörer. Detta för att säkerställa att blanketter blir ifyllda på rätt sätt och inskickade i rätt tid och att avbrott i utbetalningar från ersättningssystem eller betalningsanmärkningar förhindras. Detta bör ges hänsyn under utvecklingen av samhällets digitalisering.

Barnkonventionen som svensk lag

Den 1 januari 2020 blev barnkonventionen svensk lag. Det finns flera delar av konventionen som har direkt beröring för barn med funktionsnedsättning. Det handlar om artikel 23: Barn med funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv samt hjälp att aktivt delta i samhället; artikel 2: Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras; artikel 3: Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa; artikel 6: Barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling; artikel 19: Barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp och artikel 28: Barn har rätt till utbildning. Grundskolan ska vara obligatorisk, kostnadsfri och tillgänglig för alla. Kristdemokraterna anser att det är angeläget att Myndigheten för delaktighet följer implementeringen av barnkonventionen som lag för att säkerställa att även rättigheterna för barn med funktionsnedsättning och barn till föräldrar med funktionsnedsättning stärks i enlighet med lagens intentioner.

Återupprätta intentionen med LSS

Intentionen med LSS är att personer med funktionsnedsättning ska kunna leva ett liv som andra. För att få insatser utifrån lagen ska den sökande omfattas av lagens tre så kallade personkretsar:

- Personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd.
- Personer med betydande och varaktigt begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder orsakat av yttre våld eller kroppslig sjukdom.
- Personer med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och orsakar betydande svårigheter i det dagliga livet och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Det finns tio olika LSS-insatser med det gemensamt att de ska anpassas till mottagarens individuella behov och garantera dennes goda levnadsvillkor. Insatserna ska därtill främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet.

Dessvärre tvingas många personer med omfattande funktionsnedsättning och deras anhöriga att föra en kamp mot myndigheter för att få ta del av stöd som är nödvändigt för att klara sin vardag. Kristdemokraterna ser en utveckling där det krävs att man bor i rätt kommun och har rätt omgivning som orkar ställa upp, ställa krav och överklaga myndighetsbeslut för att en person med funktionsnedsättning ska få det stöd som behövs för att leva ett liv som andra. Detta trots att LSS är en rättighetslagstiftning. Denna

utveckling är djupt oroande. Sverige har enligt FN-konventionen en skyldighet att inte begränsa eller försvaga redan givna rättigheter. Vi måste motverka de nedskärningar som pågår inom inte bara assistansen utan inom flera LSS-insatser som exempelvis tillgång till kontaktperson, ledsagarservice eller avlösarservice. Det är avgörande främst ur det medmänskliga perspektivet då de olika LSS-insatserna på olika sätt ökar livskvaliteten för de berörda personerna och deras anhöriga, men också för att det är positivt ur ett samhällsekonomiskt perspektiv då investeringar i LSS kan generera gynnsamma effekter inom andra områden som minskade kostnader för hälso- och sjukvård, rehabilitering, psykisk ohälsa och sjukskrivningar.

Personlig assistans

Den personliga assistansen är en av insatserna inom LSS. När LSS instiftades var assistansen världsunik i att ge förutsättningar för personer med funktionsnedsättning till självbestämmande i sitt eget liv samt att delta och bidra i samhället utifrån sina egna unika förutsättningar. De senaste årens inskränkningar i rätten till personlig assistans har skapat mycket sämre förutsättningar och en stor oro hos en stor andel personer med funktionsnedsättning och deras familjer. Kristdemokraterna har därför lagt stort fokus och engagemang på ett konstruktivt arbete i syfte att driva på regeringen för att återupprätta rätten till assistansersättning.

Huvudmannaskapet för personlig assistans är delat mellan stat och kommun. Assistansersättning från Försäkringskassan (staten) beviljas endast om de grundläggande hjälpbehoven (andning, personlig hygien, måltider, att klä av och på sig, kommunikation och annan hjälp som förutsätter ingående kunskap) uppgår till 20 timmar eller mer per vecka. Vid grundläggande behov under 20 timmar är den personliga assistansen kommunens ansvar.

Från tillkomsten av LSS år 1994 har antalet personer som beviljats assistansersättning ökat till omkring 16 000 mottagare år 2015. Men 2016 började antalet minska. I augusti 2021 var antalet personer med statlig assistansersättning cirka 13 700 personer. Trendbrottet i utveckling av antalet assistansberättigade skedde efter finansminister Magdalena Anderssons (S) uttalande i media i oktober 2015 om att det krävdes besparingar inom assistansen och sjukförsäkringen för att klara flyktingkrisen. Uttalandet följdes av S-MP-regeringens regleringsbrev till Försäkringskassan 2016 med direktivet att bryta utvecklingen av antalet timmar inom assistansersättningen. Konsekvenserna av direktivet har varit förödande eftersom myndigheten började tolka gamla domar ifrån Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) från 2009, 2012 och 2015 mycket mer restriktivt än tidigare.

Att rättspraxisen har skärpts sedan 2016 är otvetydigt. Försäkringskassans rapport¹ konstaterar: ”Att tvåårsomprövningarna togs bort har också lett till att vissa assistansmottagare har kvar sin ersättning, trots att de med största sannolikhet inte hade haft rätt till assistansersättning om de ansökt i dag.” Rättspraxis har bland annat förskjutits så att endast den del av det grundläggande behovet som anses vara av mycket personlig eller integritetskänslig karaktär anses vara assistansgrundande. Detta medför i praktiken att den tid det tar att ta av och på kläderna närmast kroppen räknas som grundläggande behov. Att ta på en ytterjacka även om det är minus 20 grader utomhus räknas inte. Bara den tid som är beröring av naken hud under ett toalettbesök räknas. Inte hela tiden det

¹ Rapport – Analys av minskat antal mottagare av assistansersättning Försäkringskassan 2020.

faktiskt tar att utföra ett behov. Detta är bara några få exempel på hur livet styckas upp i små delar. Situationen är orimlig och akut. Människors liv och familjer trasas sönder när de inte får den assistans de behöver för att klara sin vardag.

En annan slutsats i Försäkringskassans rapport är att antalet assistansmottagare minskade när det grundläggande behovet personlig hygien avgränsades till att hålla sig ren och liknande. Det som inte omfattas av rapporten är att Försäkringskassan på senare tid har infört en striktare bedömning² av vad som ska omfattas av det grundläggande behovet personlig hygien med anledning av en dom i HFD³. Myndighetens vägledning slår nu fast att det endast är hjälp som syftar till att hålla kroppen ren från smuts och andra ohälsosamma ämnen som kan godtas. Och då bara de delar av dessa behov som är av mycket privat eller integritetskänslig karaktär. Detta medför att det grundläggande behovet personlig hygien inte längre omfattas av exempelvis att använda deodorant, raka benen eller armhålorna, smörja in kroppen med hudkräm efter duschen, fila naglarna, trimma skägget, sminka sig och att använda balsam samt reda ut och torka håret. Kristdemokraterna anser att det är ovärdigt att personer med funktionsnedsättning fråntas rätten att få assistans för det som de flesta skulle räkna till våra dagliga hygienrutiner. När människor fråntas rätten till stöd för det mest grundläggande som att exempelvis förebygga svettlukt under armarna eller att fixa håret på morgonen undermineras både självkänslan och självförtroendet. Det är inte acceptabelt och bedömningen av det grundläggande behovet personlig hygien bör därför ses över.

Statligt huvudmannaskap för assistansersättningen

Dagens system med ett kommunalt delansvar för assistansen begränsar friheten och valfriheten för personer med funktionsnedsättning. Detta strider mot intentionen i LSS. När ansvaret för assistansen ligger på kommunerna kan det bli konflikt mellan individuella rättigheter och kommunalt självstyre. Det är en risk att kommunens budget och inte personens behov avgör vilken omfattning stödet får. Idag måste också en person som har assistans via en kommun få rätten till insatsen bedömd på nytt om personen vill flytta till en annan kommun. Beslutet från den nya kommunen kan ha en helt annan omfattning eller till och med vara ett avslag trots att personen har haft assistans under stor del av sitt liv. Den risken är det många som inte vågar ta. En ungdom kan kanske inte flytta hemifrån. En annan tvingas tacka nej till arbete eller studier på annan ort. Den kommunala assistansen har skapat en inlåsnings effekt – en kommunarrest. De senare årens striktare rättspraxis har dessutom medfört att allt färre personer kvalificeras för den statliga assistansersättningen. Fler har därmed blivit hänvisade till kommunal assistans.

Kristdemokraterna anser att staten borde ha ett ensamt huvudansvar för den personliga assistansen. Det skulle ge en tydlig koppling till personen och dess behov av assistans istället för till folkbokföringsadressen. Därtill skulle förutsättningarna för likvärdiga och rättssäkra bedömningar i hela landet öka. För att möjliggöra detta tog Kristdemokraterna för ett år sedan ett gemensamt initiativ i riksdagen tillsammans med M och V till den utredning som krävs för att ta fram detaljerna kring hur ett statligt huvudmannaskap ska vara utformat. I november 2020 ställde en majoritet i riksdagen sig bakom förslaget. Det var bara de dåvarande januaripartierna (S, MP, C och L) som röstade nej. Socialdemokraterna har hela tiden varit tydliga i debatten med att de inte har bestämt sig för

² Försäkringskassan, Assistansersättning, Vägledning 2003:6, Version 27 (sid 93).

³ HFD 2019 ref. 56, domsnytt 2019:031.

om det ska var stat eller kommun som de vill ska ha ett samlat huvudmannaskap. Riksdagens uppdrag till regeringen var dock tydligt – det är staten och ingen annan som ska ha det ensamma ansvaret för all personlig assistans. Regeringen uppmanades därför av riksdagen att skyndsamt tillsätta en utredning med målet att staten ska vara ensam huvudman för assistansen. Lagförslaget ska öka rättssäkerheten och kontinuiteten för personer med omfattande funktionsnedsättning som är i behov av personlig assistans. Utredningen ska också säkerställa att de personer som i dag har ett kommunalt beslut om personlig assistans ska bibehålla sin rätt till assistans när staten blir ensam huvudman och att de ska omfattas av det rådande omprövningsstoppet för assistansersättning.

I september 2021 tillsatte regeringen en utredning med titeln ”Statligt huvudmannaskap för personlig assistans” (dir. 2021:76). Titeln låter lovande, men det finns ett antal direktiv till utredningen som Kristdemokraterna bedömer utgör en uppenbar risk för att de öppnar för möjligheten till en kommunalisering av assistansen. Det vore fel väg att gå. Kristdemokraterna anser, i enlighet med riksdagens beslut, att fokus för utredningen ska vara att ta fram detaljerna kring hur – inte om – ett statligt huvudmannaskap ska vara utformat för att det ska vara riktigt bra för alla personer med omfattande funktionsnedsättning som har behov av assistans. Kristdemokraterna är därför mycket kritiska till följande direktiv i den aktuella utredningen:

- analysera för- och nackdelar med förändrat huvudmannaskap för personlig assistans,
- överväga förslag till alternativa lösningar till ett statligt huvudmannaskap, beskriva organisatoriska och finansiella förändringar och beräkna kostnaderna och finansiering för personlig assistans för var och en av de alternativa lösningar som föreslås.

Det finns därtill ett antal andra direktiv i utredningen som Kristdemokraterna känner oro kring. Vi instämmer självklart i den beskrivning som görs i bakgrundstexten kring att självbestämmande och delaktighet har varit drivande för utvecklingen av personlig assistans och vikten av att själv få påverka vem som ger stödet och när det ges. Det är hela grunden i att LSS som rättighetslagstiftning ska ge människor med omfattande funktionsnedsättning en möjlighet att leva ett liv som andra. Vi instämmer vidare i att möjlighet till självbestämmande och delaktighet är lika betydelsefullt för alla oavsett vilken beslutskapacitet en person besitter. Det som Kristdemokraterna är kritiska till är att det beskrivs som problematiskt att lagen inte tar hänsyn till att personer med nedsatt beslutsförmåga, på grund av sin funktionsnedsättning, kan sakna förutsättningar för att bedöma kvaliteten i insatsen. Det beskrivs vidare att det finns en inbyggd målkonflikt i systemet mellan den enskildes rätt att bestämma över sin personliga assistans och det allmännas ansvar för att insatser ges med god kvalitet. Kristdemokraterna vill betona att det är grundläggande att lagen ska vara lika för alla. Inga lagar ska göra skillnad på människor baserat på egen beslutsförmåga. Det finns idag ett etablerat och välfungerande system för beslutsstöd för personer med nedsatt beslutsförmåga – ställföreträdarskapet. Genom ställföreträdarskapet ges en person med nedsatt beslutsförmåga möjlighet till självbestämmande i sitt eget liv. Det vore ytterst olyckligt om lagen skulle främja IQ-diskriminering genom att ge en representant från det allmänna möjlighet att gå in och avgöra vad som ska anses vara god kvalitet för den enskilda baserat på dess nedsatta beslutsförmåga. Lagen ska vara lika för alla.

Samtliga grundläggande behov ska vara assistansgrundande i sin helhet

Den 1 juli 2020 blev det en lagfäst rättighet att få stöd med andning och sondmatning. Det är ofattbart att nedskärningarna inom assistansen har gått så långt att det har krävts en lagändring för något så självklart. Men lagändringen var livsviktig och efterlängad och något Kristdemokraterna har kämpat för länge. Vi var dock mycket kritiska till att lagstiftningsprocessen var alldeles för långsam och krokig. Efter påtryckning från vårt parti, bland annat genom ett flertal interpellationsdebatter i riksdagen, och funktionshinderrörelsens starka opinionsarbete, tvingades S-MP-regeringen och dåvarande samarbetspartierna C och L flera gånger att backa och dra tillbaka bristande lagförslag. Lagförslag som riskerade att förvärra situationen för alla människor med assistansbehov för andra grundläggande behov än just andning och sondmatning. Många människor har farit illa medan januaripartierna provade sig fram mellan olika lagtekniska lösningar.

För att återupprätta rätten till assistans krävs det mer än att ”bara” rädda andning och sondmatning. Vi välkomnar därför att regeringen i den aktuella budgetpropositionen aviserar att de kommer genomföra förslagen i utredningen ”Stärkt assistans” som adresserar de problem som har funnits under lång tid kopplat till föräldraansvar, tillsyn och egenvård. Även detta är förslag som vi kristdemokrater har efterfrågat. Vi välkomnar därför också den relaterade anslagsökningen inom utgiftsområde 9. Samtidigt får vi inte glömma att det krävs mer för att rädda assistansen. Det är helt avgörande att lagen också ändras för att säkerställa att samtliga grundläggande behov ska vara assistansgrundande i sin helhet. Vi anser därför att den pågående utredningen ”Statligt huvudmannaskap för personlig assistans” (dir. 2021:76) bör få ett tilläggsdirektiv med detta syfte. Denna fråga saknades i januariavtalet och samtliga januaripartier (S, MP, C och L) har röstat nej till Kristdemokraternas förslag angående detta i riksdagen under de senaste åren. Kristdemokraterna avsätter också resurser inom utgiftsområde 9 i syfte att finansiera en rätts-säker tillämpning av LSS till följd av lagförtydligandet. Vi bedömer att sådana lagstiftningsförändringar kan vara på plats den 1 januari 2024. Den exakta kostnadsökningen är dock svår att uppskatta och ytterligare medel kan behövas. Sammantaget satsar Kristdemokraterna 1,3 miljarder kronor mer än regeringen på det aktuella anslaget för assistansersättningen under budgetperioden, dels för att möjliggöra att fler personer får rätt till assistans efter att den ovan nämnda lagändringen har trätt ikraft, dels för att möjliggöra en höjning av schablonen för timersättningen för personlig assistans med 2,2 % per år.

Föräldraansvar och makeansvar

Föräldraansvar

En bidragande orsak till att barn med omfattande funktionsnedsättning har förlorat rätten till personlig assistans är, utöver den tidigare inskränkningen kring rätten av assistans för andning och sondmatning, att föräldraansvaret bedöms vara omfattande. Vi välkomnar därför att regeringen har aviserat att de kommer gå vidare med förslagen i utredningen ”Stärkt rätt till personlig assistans för stöd vid egenvård, vid tillsyn samt för barn” och kommer följa den kommande lagstiftningsprocessen noga. Kristdemokraterna vill i sammanhanget dock betona att problematiken med föräldraansvaret förekommer inte bara inom assistansen utan även inom många av de övriga insatser och ersättningsformer inom socialförsäkringssystemet (exempelvis omvårdnadsbidraget) som är tänkta att ge stöd till barn med omfattande funktionsnedsättning och deras familjer. Vi vill därför utreda förutsättningarna för att föräldraansvaret ska smalnats av för samtliga

insatser och ersättningsformer som är till för att stödja dessa familjer. Vi får heller inte glömma syskonen till personer med funktionsnedsättning. De får alltför ofta inte den uppmärksamhet de behöver och förtjänar. Föräldrarnas tid och ork räcker helt enkelt inte till, något som i sin tur kan bidra till psykisk ohälsa för både barn och förälder. Det är därför viktigt att föräldraansvaret för syskon utan funktionsnedsättning också beaktas och respekteras vid bedömning av familjens behov av olika LSS-insatser.

Makeansvar

Det är också angeläget att se över tillämpningen av det så kallade makeansvaret som följer av att makar genom 1 kap. 1 § äktenskapsbalken har ett gemensamt ansvar för att vårda hem och barn. Ansvaret är också prövat i HFD som fastställer att man har ett gemensamt ansvar och att den make/maka som inte har det medicinska hindret ska kunna stå för en stor del av hushållet. Försäkringskassan har bedömt makeansvaret till i genomsnitt tio timmar per vecka. Makeansvaret och det ökade ansvaret som därigenom faller på den partner som inte har det medicinska hindret riskerar att skapa stora påfrestningar för relationen. Under exempelvis småbarnsåren kan det vara avgörande för relationen att kunna dela ansvaret för barnets omsorg och avlasta varandra även i familjer där ingen av föräldrarna har en funktionsnedsättning. Konsekvenserna av myndighetstillämpningen av makeansvaret bör därför ses över.

I sammanhanget är det också värt att belysa att utövande av föräldraskap inte räknas som grundläggande behov. Alla med behov av stödinsatser inom LSS kommer inte kunna bli föräldrar, men för de som har önskan och möjligheten är det viktigt att samhället erbjuder stöd. Bristande stöd i föräldraskapet riskerar att medföra att någon känner sig tvingad att avstå från att bli förälder eller avstå från att ta det föräldraansvar som personen önskar och barnet behöver. Även ur ett barnperspektiv är det angeläget, då barnets behov riskerar att inte tillgodoses på ett tillfredsställande sätt för barn till föräldrar med en funktionsnedsättning. Exempel på detta kan vara minskad möjlighet till tidig anknytning eller att den andre förälderns makeansvar kan medföra att det inte finns tid för att tillgodose barnets behov av delaktighet i fritidsaktivitet och föreningsliv. Sammantaget har föräldrar med funktionsnedsättning precis som vilken förälder som helst ett föräldraansvar men kan behöva stöd för att utöva det. Kristdemokraterna vill därför utreda möjligheten att inkludera utövande av föräldraskap i de grundläggande behoven för personlig assistans.

Åldersgräns för assistansersättning

Det finns ingen nedre åldersgräns för att kunna få personlig assistans, dock en övre på 65 år. Om du redan har personlig assistans och fyller 65 år får du behålla assistansen, som dock inte kan utökas efter din 65-årsdag. Får du utökade behov efter fyllda 65 år är du hänvisad till insatser enligt SoL. Skillnaden mellan lagarna är bland annat att personal som arbetar som personliga assistenter enligt LSS är knutna till personen och dess behov. Hemtjänstpersonal (SoL-beslut) är däremot knuten till verksamheten. En annan skillnad är att hjälp enligt LSS vanligtvis är utan kostnad, medan SoL-insatser är avgiftsbelagda. Pensionsåldern höjdes nyligen, vilket är ett uttryck för att vi är mer aktiva och har mer skyldigheter i samhället senare i livet idag, än när LSS infördes 1994. Effekterna av om även personer över 65 år som tillhör personkrets 3 (personer med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga

livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service) ges rätt till stöd utifrån LSS borde utredas.

Omprövning av rätten till personlig assistans

Omprövning assistansersättning

Den tidigare hållningen enligt socialförsäkringsbalken (SFB) var att rätten till assistansersättning ska omprövas sedan två år har förflutit från senaste prövningen och vid väsentligt ändrade förhållanden. Vid en omprövning skulle Försäkringskassan ta ställning till om det sedan föregående prövning tillkommit författningar, rättspraxis eller annan normering som påverkar rätten till assistansersättning. I takt med den striktare rättspraxisen sedan 2016 medförde tvåårsomprövningarna att flera personer som hade haft assistansersättning under flera år, inte sällan under hela livet, förlorade timmar eller hela sin assistansersättning. Hösten 2017 varnade även Försäkringskassan för att tillämpningen av ett nytt domslut angående väntetid och beredskap skulle riskera att uppemot ytterligare 6 000 personer skulle riskera att förlora sin rätt till assistans. Efter påtryckning av funktionshinderrörelsen, Kristdemokraterna och vissa andra partier i opposition beslöt regeringen att tvåårsomprövning av rätten till assistansersättning ska tas bort (proposition 2017/18:78). Beslutet medförde att Försäkringskassan ska ompröva rätten till assistansersättning i den utsträckning som denna rätt har minskat i omfattning på grund av väsentligt ändrade förhållanden som är hänförliga till den försäkrade. Vidare gjorde regeringen bedömningen att bestämmelsen om tvåårsomprövning bör återinföras så snart det finns förutsättningar för det. Det är oklart vilka förutsättningar som regeringen avser ska vara uppfyllda för att omprövningarna ska återinföras. Men det är ändå tillfredsställande att socialministern vid upprepade tillfällen vid frågor från Kristdemokraterna i riksdagen har uppgett att det för närvarande inte är aktuellt att häva omprövningsstoppet. Detta då Försäkringskassans rapport⁴ konstaterar att vissa personer idag, utifrån rådande rättspraxis, sannolikt inte skulle ha rätt att behålla sin assistansersättning om tvåårsomprövningarna återinförs.

Kristdemokraterna vill betona att omprövningarna inte ska införas förrän nödvändiga lagändringar har gjorts som säkerställer att samtliga grundläggande behov anses vara assistansgrundande i sin helhet. Vi ser därtill inte någon anledning till att det ska finnas rutinmässiga och obligatoriska nya bedömningar för alla personer vartannat år. Det finns personer som det dessvärre inte kommer att vara någon skillnad eller förbättring för i behovet av assistans över tid. Omprövningarna bör därför ske med individuella intervall bedömda utifrån behov kopplat till vars och ens unika situation. Vi anser därtill att behoven inte behöver omprövas från grunden, utan bara om de har förändrats, och att omprövningar ska fokusera på att säkerställa att assistansen håller en god kvalitet och tillgodoser behoven i enlighet med intentionen i LSS.

Väsentligt ändrade förhållanden/behov

Det finns bestämmelser som gör att Försäkringskassan på eget initiativ kan göra omprövningar av assistansersättningen då det har uppstått förändringar i livsföringen utifrån vad som kallas väsentligt ändrade förhållanden. Det kan handla om att en person slutar skolan eller gifter sig. I praktiken medför detta att många personer inte formellt omfattas av omprövningsstoppet. En stor andel av personer med omfattande funktions-

⁴ Rapport – Analys av minskat antal mottagare av assistansersättning Försäkringskassan 2020.

nedläggning och deras familjer lever därför med en överhängande rädsla att förlora sin rätt vid kommande prövning. Människor känner sig tvingade att avstå från att flytta hemifrån, studera vidare, ta ett arbete på annan ort, bli sambo, gifta sig och skaffa barn. Att människor hindras från att utvecklas personligt såväl som professionellt och att göra de livsval som personer utan funktionsnedläggning kan ta för givna är ovärdigt. Kristdemokraterna nås också av oroande rapporter från människor som trots att de upplever ett ökat behov av assistans i vardagen inte vågar ansöka om fler timmar av rädsla för att förlora de timmar som de är beviljade sedan tidigare. Det är därför avgörande att det vid dessa tillfällen sker en behovsbedömning endast av ansökan om det utökade antalet timmar. Det ska inte finnas en risk att förlora de tidigare beviljade timmarna utifrån att rättspraxis har blivit striktare sedan det gynnande beslutet fattades. Detta bör gälla beslut både från kommun och från försäkringskassa.

Kristdemokraterna vill betona att det är en självklarhet att antalet assistanstimmar ska minska om det är så att det faktiska behovet av assistans har minskat. Men för att tydliggöra att det är den enskildes behov, och hur det påverkas av det förändrade förhållandet, som ska vara avgörande för rätten till assistans – inte det förändrade förhållandet i sig – föreslår vi att termen ”väsentligt ändrade förhållanden” ändras till ”väsentligt ändrade behov”. Vi anser också att det behöver göras en översyn av tillämpningen och omfattningen av begreppet ”väsentligt ändrade förhållanden (eg. behov)” dels för att det ska bli tydligt för den enskilde vilka skyldigheter som finns för anmälan av de ändrade förhållandena/behoven, dels för att säkerställa en rättssäker bedömning avförändringen.

Omprövning av kommunala beslut

När det gäller kommunala beslut om personlig assistans så har de samma rättspraxis att förhålla sig till som besluten ifrån Försäkringskassan. Det går dock inte att formellt införa ett omprövningsstopp av kommunal assistans eftersom det inte står i lagen att en omprövning ska ske. Faktum kvarstår dock att många personer med omfattande funktionsnedläggning i praktiken drabbas av omprövningar mot den striktare rättspraxisen då deras beslut löper över kort tid, oftast bara ett år. Detta är något som JO har kritiserat utifrån att de korta besluten strider emot intentionen att personer som omfattas av LSS ska känna en trygghet och långsiktighet i sina beslut. JO har också uppmanat regeringen att vidta åtgärder för att kommunala beslut om personlig assistans ska löpa tillsvidare i stället för att begränsa beslutets giltighetstid. Ett beslut som löper tillsvidare kan ges med förbehåll om omprövning efter en viss tid eller vid väsentligt ändrade förhållanden. Genom svar på skriftlig fråga ifrån Kristdemokraterna i riksdagen (2020/21:3262) undviker socialministern (S) dock att ta ansvar för frågan: ”Det är kommunerna som ansvarar för att tillämpa LSS regler om personlig assistans. Förutom lag och förordning, har kommunerna även att förhålla sig till domar, JO-beslut med mera som syftar till att förtydliga eller bilda praxis för tillämpningen. Jag förutsätter att kommunerna inom ramen för sitt ansvarsområde också gör det.” Verkligheten är tydlig: Människor far illa när fler och fler kommuner inför tidsbestämda beslut inom assistansen. Utifrån det nationella målet för funktionshinderspolicen och att LSS är en rättighetslagstiftning anser därför Kristdemokraterna att det är angeläget att regeringen omgående genomför den nödvändiga regleringen för att få till stånd ovan nämnda förändring.

Höjd schablon av timersättningen för personlig assistans

Assistansberättigade och deras anhöriga berättar att det blir allt svårare att rekrytera assistenter. Seriösa assistansanordnare med kollektivavtalad löneutveckling och goda arbetsvillkor vittnar om att de har svårt att få ekonomin att gå ihop. Den gemensamma nämnaren är att uppräkningsen av timersättningen under flera år har varit lägre än de kollektivavtalade löneökningarna. Assistenternas kompetensutveckling blir lidande. Seriösa assistansanordnare riskerar att gå i konkurs. Kvaliteten inom assistansen urholkas. Det var därför positivt att regeringen under 2021 höjde nivån med 3,5 %. Dessvärre väljer regeringen nu att återgå till en uppräkningsen på 1,5 % under de kommande tre åren, något som återigen riskerar att urholka kvaliteten inom assistansen. För att värna och möjliggöra kompetensutveckling, goda arbetsvillkor och avtalsenliga löneökningar för ett kvalificerat arbete höjer Kristdemokraterna nivån med 2,2 % per år för 2022–2024 inom 9. Sammantaget satsar Kristdemokraterna 1,3 miljarder kronor mer än regeringen på det aktuella anslaget för assistansersättningen under budgetperioden, dels för att möjliggöra höjningen av schablonen, dels för att fler personer ska kunna ha rätt till assistans när vår föreslagna lagändring kring att samtliga grundläggande behov ska var assistansgrundande i sin helhet har trätt i kraft.

Kristdemokraterna menar också att det krävs en långsiktigt hållbar finansieringsmodell för assistansersättningen baserat på en indexeringsmodell för att säkerställa att seriösa arbetsgivare med kollektivavtal ska kunna bedriva personlig assistans med kvalitet. Detta bör utredas.

Samhällsekonomiska effekter av personlig assistans

Regeringen motiverar de striktare direktiven i regleringsbrevet till Försäkringskassan 2016 och till den pågående LSS-utredningen med att antalet timmar inom reformen hade ökat kraftigt. Det finns dock flera naturliga förklaringar till denna ökning. För det första medför intentionen med en rättighetslag som LSS en stor förändring av förutsättningarna jämfört med innan assistansreformen infördes. Omfattningen av de insatser som utfördes av anhöriga före LSS, inte minst för barn med omfattande behov, underskattades i hög grad. Även befolkningsutvecklingen och utökningen av vilka som har rätt att ta del av personlig assistans har förändrats sedan införandet.

En kostnadsökning kopplat till ett ökat antal timmar inom LSS-reformen innebär däremot inte per automatik att de totala samhällskostnaderna ökar. Detta eftersom assistansen kan ersätta andra insatser med tillhörande kostnader. Assistansen avlastar exempelvis anhöriga som i större omfattning kan förvärvsarbeta. Den anhöriges risk för sjukskrivning minskar också. Även den assistansberättigade själv kan i vissa fall förvärvsarbeta tack vare assistansen. Dessutom arbetar cirka 90 000 assistenter inom LSS-reformen. Socialstyrelsen har efter en gedigen kartläggning av kostnadsutvecklingen konstaterat att ”personlig assistans är en insats som i mycket hög grad bidrar till att personer med svåra funktionsnedsättningar kan vara aktiva och delaktiga i samhällslivet samt själva bestämma över sitt liv. Många stödbehov tillgodoses av personlig assistans och insatsen är på många sätt kostnadseffektiv jämfört med andra insatser. I vissa situationer kostar dock personlig assistans mer än andra insatser”.

En studie vid Linnéuniversitetet⁵ har granskat handläggningen av 100 utredningar av personlig assistans som gjorts vid Försäkringskassan. Resultatet visar att fokus på

⁵ Berggren et al 2019, European Journal of Social Work. Strategier för besparingar i Försäkringskassans utredningar av ansökningar om personlig assistans – förändringar i svensk funktionshinderpolitik.

besparingar kan få allvarliga konsekvenser för personer med funktionsnedsättningar. Forskarna hävdar att målsättningen för funktionshinderspolitiken, delaktighet på lika villkor, i praktiken har bytts ut mot ekonomiska mål. Det har medfört allvarliga konsekvenser för personer med omfattande funktionsnedsättningar, som riskerar att exkluderas från delaktighet i samhällslivet. Resultatet visar också på problem med rättssäkerheten i utredningsprocessen. Det förekommer exempelvis att den sökande eller dennes företrädare inte hörts. Resultaten bekräftar också att den sökandes aktiviteter ofta fragmentiseras, vilket bidrar till att den tid som räknas in inte når upp till de 20 timmar som krävs för att få statlig personlig assistans via Försäkringskassan. Forskarnas slutsatser av studien är att de socialpolitiska målen i LSS om goda livsvillkor nu förändras genom en utredningspraktik som istället har ekonomiska besparingsmål som förtecken. Detta är en utveckling som vi kristdemokrater inte kan ställa oss bakom.

Vi kristdemokrater anser att en kartläggning bör göras av de samlade samhälls-ekonomiska effekterna av personlig assistans. Denna kartläggning bör titta på konsekvenserna för andra stödsystem för den enskilde och för dennes anhöriga vid beviljande eller avslag av assistansersättning samt hur det för den enskilde och dennes anhöriga påverkar arbetskraftsdeltagandet.

Organiserad brottslighet inom assistansersättningen måste bekämpas

En insats som för den enskilde är så avgörande men som samtidigt utgör en avsevärd kostnad för skattebetalarna måste självklart noggrant följas upp och utvärderas regelbundet. De senaste årens ökning av organiserad brottslighet riktad mot olika välfärds-system inklusive LSS riskerar dessutom att medel som avsätts för personer med mycket omfattande stödbehov istället hamnar i skrupelfria människors fickor utan att något vårdbehov tillgodoses. Det är oacceptabelt.

I Myndighetsgemensam lägesbild organiserad brottslighet 2019 konstateras att arbetstillstånd för personlig assistans bedöms vara ett riskområde:

Brottsligheten mot assistansersättningen fortsätter och myndigheterna beskriver att problematiken kvarstår. Huvudmännen gör på kort tid stora ekonomiska vinster på sina upplägg, som går ut på att överdriva assistansbehovet, utföra mindre assistans än vad man har begärt ersättning för, alternativt inte utföra någon assistans överhuvudtaget.

Det förekommer organiserade upplägg där funktionsnedsatta personer hämtas till Sverige för att ansöka om assistansersättning, och att anhöriga får arbetstillstånd som assistenter. Arbetskraftsinvandringen inom assistansområdet fyrdubblades under perioden 2009 – 2018. Det finns exempel där företag som tidigare utfört assistans har gått över till hemtjänst eller kommunal assistans, där kontrollen bedöms vara mindre utvecklad.

Den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet startades 2009. Ett stort antal myndigheter samverkar i Nationellt underrättelsecentrum (NUC) och regionala underrättelsecenter (RUC). Kristdemokraterna ser positivt på detta samarbete men har under flera år motionerat om att denna samverkan behöver utökas och fördjupas för att förhindra och upptäcka denna typ av brottslighet. I en rapport från Nationellt underrättelsecentrum⁶ konstateras följande i slutsatserna: ”Kombinationen av en rättighetslagstiftning inom assistansersättning och en generöst utformad arbetskraftslagstiftning innebär att staten blir möjliggörare för systematiska brottsupplägg. Genom cyniska

⁶ <https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/f7fe1935-26c5-4ba4-bf18-f76b501739b4/rapport-olle-nationellt-underrattelsecentrum-2020-09-23.pdf?MOD=AJPERES&CVID>.

upplägg där utsatta individer ofta exploateras uppnår aktörerna stor ekonomisk vinning helt på skattebetalarnas bekostnad.”

NUC bedömer sammanfattningsvis att det handlar om ett systemfel och att det därmed kan finnas behov av att se över rådande lagar och regler kring brottsproblematiken, men även att åtgärder kan behöva vidtas för att stärka samverkan och kontroll hos alla berörda myndigheter. Tidigare utredningar har pekat på den omfattande brottsligheten mot välfärdssystemen. Det är angeläget att den organiserade brottsligheten beivras. Kristdemokraterna presenterar därför ett flertal förslag för att stoppa välfärdsbrottsligheten i vår motion ”Välfärdsbrottslighet”. Förslagen inkluderar exempelvis ett förstärkt myndighetssamarbete och en översyn av sekretesslagstiftning i syfte att stärka den myndighetsövergripande kontrollverksamheten för att bekämpa brottsligheten, skärpningar för att undanröja missbruk och utnyttjande av systemet med arbetskraftsinvandring och fler verktyg för Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) för att exempelvis stoppa oseriösa aktörer från att kringgå intentionen i tillståndsplikten och återkommande starta nya verksamheter som inte har de assistansberättigades bästa för ögonen.

Att den personliga assistansen utnyttjas av organiserad brottslighet kan påverka allmänhetens inställning och undergräva förtroendet för assistansen och LSS som ett livsnödvändigt skydds nät för personer med funktionsnedsättning. Enskilda personer med personlig assistans och assistansanordnare som har ärliga uppsåt riskerar dessutom att bli, eller uppleva sig bli, utpekade som brottslingar eller som onödiga belastningar. Det är en oacceptabel utveckling. Inte minst därför är det angeläget att med större kraft bekämpa den organiserade brottslighet som riktar in sig på att utnyttja assistansersättningen och andra välfärdssystem. Pengarna som samhället avsätter till LSS ska ge människor med omfattande funktionsnedsättning en möjlighet att leva ett liv som andra – inte göda kriminell verksamhet.

Återkrav från Försäkringskassan trots handlande i god tro

Efter en lagändring i socialförsäkringsbalken den 1 juli 2013 kan Försäkringskassan rikta återkrav mot assistansanordnare. Återbetalning ska enligt 108 kap. 2 § andra stycket socialförsäkringsbalken bland annat ske om anordnaren insett eller skäligen borde ha insett att assistansersättningen utbetalats felaktigt eller med ett för högt belopp. Det är rätt och riktigt. Pengarna inom assistansersättningen ska tillgodose ett verkligt behov av assistans. Försäkringskassan har på senare tid dock regelmässigt börjat begära återkrav av assistansersättning, inte sällan miljonbelopp, även om assistansanordnaren inte känt till felet utan handlat i god tro.

Enligt en rapport från Fremia⁷ har det i enskilda ärenden förekommit att Försäkringskassan i samband med begäran om återkravet uttryckligen har angett att orsaken till den felaktiga utbetalningen ligger hos Försäkringskassan. Myndigheten har med andra ord gjort en felaktig bedömning och beviljat assistans på felaktiga grunder. Det är fullt rimligt att en assistansanordnare förlitar sig på och utfärdar assistans utifrån de beslut som myndigheten utfärdar. Men även i de fall där Försäkringskassan gör bedömningen att assistansanordnaren agerat i god tro så ställs återkravet regelmässigt mot anordnaren. För de seriösa assistansanordnarna kan det bli mycket kännbart när Försäkringskassan när som helst kan kräva tillbaka pengar som redan har använts till beviljad personlig assistans – pengar som inte längre finns eftersom de redan använts till utförd assistans, assistans som dessutom har beviljats av myndigheten själv. Denna myndighetsutövning

⁷ <https://www.fremia.se/globalassets/aterbetalningskrav-och-utbetalningsstopp.pdf>.

riskerar att slå ut den seriösa assistansbranschen. Kristdemokraterna anser därför att det krävs en översyn kring rättssäkerheten kring Försäkringskassans hantering av återkrav av assistansersättning. Vid behov ska åtgärder vidtas för att ändra myndighetens rutiner inom området.

Boende med särskild service för personer som omfattas av LSS

De olika boendeformerna som omfattas av LSS – korttidsvistelse utanför det egna hemmet, boende i familjehem eller i bostad med särskild service för barn eller ungdom, bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad – kallas här i korthet LSS-boenden. Dessa boendeformer är ett bra komplement till andra LSS-insatser. Exempelvis kan korttidsboenden ge föräldrar till barn med funktionsnedsättning värdefull avlastning och en större möjlighet att fokusera på eventuella syskons behov. Kristdemokraterna vill understryka att dessa boendeformer kan erbjudas men att de inte får påtvingas de som önskar bo i ett eget boende med stöd av exempelvis personlig assistans. LSS är en rättighetslagstiftning som ska utgå ifrån och respektera den enskildes behov och önskemål. Om den enskildes vilja inte respekteras vid val av boende, riskerar vi att återgå till den institutionalisering som fanns före LSS. Det kan vi inte acceptera.

Kristdemokraterna har nåtts av oroande signaler kring att det blir allt vanligare att personer med behov av LSS-boende får relativt kortsiktiga beslut och att det förekommer att personer flyttas från ett boende till ett annat, inte sällan till ett boende med en lägre dygnskostnad. Vi ser en risk med att detta agerande strider mot delar av femte, sjätte och sjunde paragrafen i LSS – inflytande, medbestämmande, varaktighet och jämlika levnadsvillkor. Kristdemokraterna anser att det måste tillförsäkras att förändringar i verkställigheten sker i samråd och med utgångspunkt i den enskildes medbestämmande och varaktiga välmående. Vi förespråkar därför ett förtydligande i LSS kring att när kommunen fattar beslut om att en individs insats ska verkställas på ett nytt sätt måste beslutet ske i nära dialog och samförstånd med berörd person eller god man/ställföreträdare och med personens bästa i fokus.

Det finns många LSS-boenden som bedriver fantastisk verksamhet där behovet hos de boende alltid respekteras och sätts i första rummet och där personalen får kontinuerlig kompetensutveckling. Men dessvärre finns det också verksamheter med stora brister. Media har uppmärksammat vanvård och missförhållanden som ger upphov till tragedier av det absolut värsta slaget. Bilden bekräftas av rapporter ifrån Socialstyrelsen och Ivo. Tryggheten och tilliten till att samhället kommer ge ett gott stöd till de som behöver det som mest måste återuppbyggas från grunden. En nyckelfaktor är att personal inom all LSS-verksamhet har grundläggande ändamålsenlig kompetens och stöd från närvarande chefer – chefer som på plats arbetar aktivt med att skapa ett gott arbetsklimat, främjar kompetensutveckling och säkerställer att rutiner och arbetsplaner efterföljs och utförs på ett korrekt sätt.

Kompetens och bemötande

En viktig grundförutsättning för kvalitet i all verksamhet som berör personer med funktionsnedsättning är kompetent personal. Det är inte bara viktigt inom LSS-verksamheten utan även inom exempelvis färdtjänst, skola, räddningstjänsten samt rätts- och polisväsendet. Det är också avgörande att tjänstemän på olika myndighetsnivåer – nationell,

regional och kommunal – besitter rätt kompetens för att på bästa sätt samtala med personer och bedöma det individuella behovet av insatser på ett rättssäkert sätt. Kristdemokraterna anser därför att Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att ta fram riktlinjer baserat på befintlig forskning och kunskap kring hur ett gott bemötande av personer med funktionsnedsättning ska vara.

Socialstyrelsens lägesrapport för 2019, ”Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning”, visar att personer med funktionsnedsättning är mer utsatta för våld än andra. Trots det saknar många kommuner rutiner för att upptäcka våldsutsatthet inom LSS-verksamheter. Endast en tredjedel av kommunerna använder de standardiserade bedömningsmetoder som Socialstyrelsen rekommenderar för att upptäcka våldsutsatthet hos enskilda vuxna inom LSS. Många kommuner saknar dessutom rutiner för hur de ska agera vid indikation på våldsutsatthet. Vi anser därför att det ska ske en nationell uppföljning för att säkerställa att kommunerna fullföljer sina skyldigheter att arbeta förebyggande och att vidta åtgärder när en person med funktionsnedsättning är våldsutsatt. Vi anser även att det ska upprättas nationella mål för hur berörda myndigheter ska kunna ha god beredskap i frågor som rör krissituationer för personer med Downs syndrom och intellektuell funktionsnedsättning.

Rådgivning och annat personligt stöd

Kristdemokraterna ser med stor respekt på det stundtals övermäktiga ansvar som idag ligger på anhöriga till barn med funktionsnedsättningar.

I Storbritannien finns ett etablerat system med koordinatörer som är helt fristående från myndighetsutövningen och ska stödja föräldrar genom att bygga upp ett kontaktnät som underlättar samarbete med skola, individ- och familjeomsorgen, kommunens LSS-handläggare, habilitering och annan vård inom region eller andra aktörer. En viktig uppgift för koordinatören är att påtala systemfel för att minska organisatoriska mellanrum, felaktig eller otydlig information eller otillgängliga tjänster. Även i Sverige finns goda erfarenheter där exempelvis Nationellt kompetenscentrum anhöriga (NKA) och Socialstyrelsen 2018 initierade ett projekt för att ge intresserade kommuner möjlighet att utveckla, och praktiskt tillämpa, funktionen som koordinatör, för att på bästa sätt möta de behov av stöd som finns hos föräldrar som har barn med funktionsnedsättning. Projektet kommer att pågå till december 2021. Kristdemokraterna anser att modellen med koordinatörer i svensk kontext bör prövas i en större försöksverksamhet om projektet har haft ett positivt utfall.

Kristdemokraterna anser vidare att det kan vara värdefullt med en fast personlig kontakt på myndigheten. En handläggare som är väl förtrogen med tidigare utredningar och insatser skulle möjliggöra en bättre kontinuitet i ärendehantering och uppföljning av de beviljade insatsernas kvalitet.

Daglig verksamhet

Daglig verksamhet ska ge en meningsfull sysselsättning utifrån personens specifika förutsättningar. Den enskilde ska inom ramen för insatsen daglig verksamhet ha rätt till en inledande kartläggning för att fastställa hur den bäst kan anpassas och utformas utifrån de individuella behoven.

Socialstyrelsens lägesrapport för 2019, ”Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning”, visar att få personer med funktionsnedsättning går vidare från daglig verksamhet till arbete eller studier. Av de 33 800 människor som var i daglig verksamhet 2014 fick 0,2 procent – 72 personer – lönearbete i minst två år. Därtill visar rapporten att få kommuner, knappt 15 procent, har överenskommelser om samverkan mellan LSS-verksamheter och Försäkringskassan samt Arbetsförmedlingen. Dessutom har endast 14 procent av kommunerna aktuella skriftliga rutiner för att årligen pröva den enskildes möjligheter till arbete eller praktikplats.

LSS-utredningen som presenterades i januari 2019 hade följande förslag angående daglig verksamhet som Kristdemokraterna anser borde genomföras:

Socialstyrelsen bör få i uppdrag att, i samarbete med Myndigheten för delaktighet, ta fram kunskapsunderlag för hur den dagliga verksamheten kan utformas så att de som står längst från arbetsmarknaden får ökade möjligheter till såväl att förvärva och bibehålla sina förmågor som till delaktighet i samhället. En kartläggning av förhållandet mellan insatsen daglig verksamhet och arbetsmarknads- och utbildningsområdena ska utgöra utgångspunkt för en översyn av insatsen. Den ska avse såväl frågan hur personer i daglig verksamhet som har utvecklat sina förmågor kan prövas mot arbetsmarknaden som de ekonomiska och organisatoriska förutsättningarna för att på olika sätt möjliggöra en övergång till arbete eller studier i kombination med deltagande i daglig verksamhet.

Vi kristdemokrater är positiva till att regeringen i samband med lagändringen kring hjälp med andning och måltider i form av sondmatning införde ett undantag från kravet på särskilda skäl för assistansersättning för tid när ett barn med funktionsnedsättning deltar i barnomsorg eller skola. Argumenten för detta är bland annat att hjälp med andning och måltider i form av sondmatning är relativt avancerade hälso- och sjukvårdsåtgärder som ligger utanför föräldraansvaret och som i vissa fall kan utföras i form av egenvård. SKR påpekar också att det sällan torde vara möjligt för personal i skola och förskola att överta ansvaret för egenvårdsåtgärder som avser andning och sondmatning. Kristdemokraterna var dock förvånade över att regeringen menade att det inte fanns skäl för undantag från kravet på särskilda skäl för assistansersättning för andning och måltider i form av sondmatning när det gäller den tid när en person med funktionsnedsättning deltar i daglig verksamhet. Vi menar att det är lika svårt för personal på daglig verksamhet som inom barnomsorg och skola att ta över ansvaret för dessa relativt avancerade hälso- och sjukvårdsåtgärder. Vi kristdemokrater anser därför att förutsättningarna för att även daglig verksamhet ska omfattas av undantaget från krav på särskilda skäl för assistansersättning bör utredas.

Försöksverksamhet – förenklad biståndsbedömning för ledsagning

Kristdemokraterna är kritiska till den utveckling med nedskärningar som skett inom LSS de senaste åren, och då inte enbart inom den personliga assistansen. På ett långsiktigt plan måste bedömningarna av behovet enligt LSS präglas av mer medmänsklighet och ett tillvaratagande av personens egen bedömning av hur omfattande behovet av assistans eller andra LSS-insatser är. Flertalet funktionshindersorganisationer vittnar om att deras medlemmar känner sig kränkta och att deras behov blir ifrågasatta när deras dag bryts ner i minuter och sekunder. De menar att det är få personer som uppger att de vill ha mer stödinsatser än vad de faktiskt behöver. I Laholms kommun har man inom ett projekt med stöd från SKR och Vinnova testat att låta personer med funktionsned-

sättning själva besluta hur mycket hjälp med ledsagning de behöver. Det visade sig att även om kommunen fick bekosta något fler timmar ledsagare än tidigare, så minskade administrationen kring ansökningarna så mycket att det totalt sett blev en besparing. Att ge insatser utan biståndsbedömning där det är lämpligt, innebär att tid frigörs för biståndsbedömarna att kunna följa upp beslut om insats och andra kvalitetshöjande delar. En utökad försöksverksamhet kring förenklad biståndsbedömning inom LSS-insatsen ledsagning bör därför prövas.

Rehabilitering, habilitering och hjälpmedel

Rehabilitering

Rehabiliteringsinsatser måste hålla hög kvalitet och ses som en naturlig del i vård- och behandlingskedjan för att den enskilde ska få de bästa förutsättningarna för att återvinna eller bibehålla bästa möjliga funktionsförmåga efter en olycka eller sjukdom. En samhällsekonomisk helhetssyn är också avgörande. Detta då en investering i rehabiliteringsinsatser i den kommunala eller regionala budgeten kanske ger en effekt enbart i exempelvis anslaget för sjukskrivning i statsbudgeten.

Dessvärre är det stora skillnader i rehabiliteringskvaliteten över landet. På statlig nivå anser Kristdemokraterna att det bör tas fram nationella riktlinjer för att skapa förutsättningar för en jämlik kvalitet på rehabilitering över landet. Vidare bör Socialstyrelsen få ett tydligare uppföljningsuppdrag av rehabilitering och hjälpmedel i syfte att utvärdera effekten av de insatser som ges i de olika regionerna. Ett sådant uppdrag ger också möjlighet att beforska och utveckla området. Kristdemokraterna har också i flera år föreslagit att det ska finnas tillgång till en medicinskt ansvarig rehabiliterare (MAR) i alla kommuner. Glädjande nog har riksdagen nyligen gett sitt stöd till detta förslag och det är nu upp till regeringen att agera för att tillgängligheten till MAR ska bli bättre. För att en MAR ska kunna erbjuda kunskapsbaserade och personcentrerade insatser av hög kvalitet vore det värdefullt om den så kallade generiska modellen för rehabilitering fick större spridning över landet. Modellen är framtagen av Nationellt system för kunskapsstyrning hälso- och sjukvård inom SKR och skapar förutsättningar för att alla patienter i behov av rehabilitering ska få ett strukturerat omhändertagande med tidig individuell bedömning, upprättande av rehabiliteringsplan, evidensbaserade åtgärder och uppföljning.

Habilitering

Habilitering omfattar insatser till en person som har en medfödd funktionsnedsättning eller som tidigt i livet har fått en funktionsnedsättning. Dessvärre förekommer det stora skillnader över landet även kring kvaliteten på habiliteringsinsatserna. Kristdemokraterna anser därför i enlighet med resonemanget under avsnittet Rehabilitering ovan att det ska tas fram nationella riktlinjer och en generisk modell även för habilitering.

Hjälpmedel

Att ett hjälpmedel eller en medicinteknisk produkt är anpassad utifrån den enskildes behov har stor betydelse för att en person med funktionsnedsättning ska ha full delaktighet och frihet inte bara i samhället utan också i sitt eget liv.

Utbudet av, och självkostnaden för, hjälpmedel och medicintekniska produkter skiljer sig kraftigt åt mellan olika regioner. För att utbudet ska vara så brett som möjligt är det angeläget att en person, oavsett var i landet den bor, kan välja produkter ifrån en nationell sammanställning över de hjälpmedel och medicintekniska produkter som är godkända och kvalitetssäkrade i de olika regionerna. Förutsättningarna för att införa nationella ramverk angående patientavgifter kopplade till hjälpmedel och medicintekniska produkter bör också utredas. Vi föreslår en utredning som ser över hjälpmedelsförsörjningen och ser helheten för den som behöver hjälpmedel.

Vi vill även utreda möjligheten att den enskilde ska kunna välja hjälpmedel utanför den fastställda listan. Denna ökade valfrihet kan för vissa ge ett mervärde i livet och bättre livskvalitet. Detta ska ske utan att det blir dyrare för det offentliga eftersom den enskilde står för eventuell merkostnad utöver den fastställda pengan. Vid val av anpassade hjälpmedel utanför den godkända listan, behöver dock en riskanalys genomföras utifrån eventuella funktionella risker. Formerna för detta bör utredas.

Färdtjänst som ger frihet och trygghet

Om en person har en långvarig funktionsnedsättning som gör det svårt att resa med allmänna kommunikationsmedel har han eller hon rätt till färdtjänst. Resan med färdtjänst ska vara en trygg och förutsägbar upplevelse. Det är därför avgörande att utföraren av färdtjänsten säkerställer att förarna har ändamålsenlig kompetens inom bemötande av personer med funktionsnedsättning. Om kompetens, färdigheter i svenska språket och förståelse saknas för de behov som exempelvis personer inom autismspektrumet har, kan förarens beteende skapa en stress som gör att personen med funktionsnedsättning försämras i sitt hälsotillstånd. Detta måste undvikas. Behovet av kompetens inkluderar också hantering av de hjälpmedel som resenären har. Kristdemokraterna anser att det behövs strukturer för att sprida befintlig forskning till berörda verksamheter runt hur ett gott bemötande mot personer med funktionsnedsättning ska vara. Det behövs ett ramverk som säkerställer kompetensen hos utförarna trafiksäkerhetsmässigt och för att ge ett individuellt anpassat bemötande, både hos de tjänstemän som bedömer behovet av insatser och hos de som utför insatserna.

Det är också angeläget att bevaka den rättspraxis som utvecklas kring beviljandet av färdtjänstillstånd. Det gäller i synnerhet färdtjänstillstånd för personer som är blinda eller som har en grav synnedsättning då det för dessa personer i vissa fall kan vara förenat med livsfara att färdas med den allmänna kollektivtrafiken. Vid behov måste färdtjänstlagen ändras för att säkerställa att personer med vissa funktionsnedsättningar får rätt till färdtjänst. Det är en förutsättning för att de ska kunna leva ett liv med full delaktighet i samhället.

Tolktjänst

Dagens system för tolktjänst är krångligt, med många olika huvudmän. Det råder oklarhet kring centrala frågor som ansvarsfördelning, huvudmannaskap och finansiering. Det är problematiskt för såväl tolkanvändare som beställare och utförare. Det är därtill stora skillnader över landet i tillgången till välfungerande tolktjänst. Detta sammantaget begränsar möjligheterna till delaktighet och inflytande i samhället för döva och hörselskadade människor. Under 2019 gav en enig riksdag regeringen ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en ny utredning om tolktjänst för personer med hörselnedsättning och språkstörning. Det tog drygt ett år, men Kristdemokraterna välkomnar den utredning som nu är tillsatt, ”Förstärkt tolktjänst för jämlikhet och delaktighet” (dir. 2020:79), och kommer följa frågan noga.

Ledarhundar

Enligt Synskadades Riksförbund (SRF) är det en lägre andel synskadade som använder ledarhund i Sverige jämfört med de andra nordiska länderna. Ledarhund är ett hjälpmedel som bidrar till att fler synskadade får en ökad frihet och delaktighet i samhället. Det är därför angeläget att kartlägga hur skillnaderna jämfört med andra nordiska länder ser ut och vad de orsakas av, samt att se över behoven av att öka tillgängligheten av ledarhundar.

Föreningsliv och fysisk aktivitet

Kristdemokraterna menar att arbetet med inkludering inom idrottsrörelsen inte nog kan betonas. Deltagande i föreningsliv minskar utanförskap och blir en naturlig brygga in till andra delar av samhällslivet. De nätverk och kontakter som ges genom föreningsliv ger ökad möjlighet till exempelvis arbete eller eget boende.

Undersökningar visar dessvärre att personer med funktionsnedsättning rör på sig mindre än resten av befolkningen. Det är därför viktigt med insatser som möjliggör fysisk aktivitet för personer med funktionsnedsättning. Det är en investering inte bara för den enskildes fysiska och psykiska hälsa och välmående utan för samhället i stort då de positiva effekterna för individen minskar exempelvis sjukvårds- och rehabiliteringsrelaterade kostnader⁸. Ökad fysisk styrka ger också en större frihet i vardagen. Kristdemokraterna välkomnar därför regeringens satsning för ett ökat deltagande i idrott främst för barn och unga samt för personer med funktionsnedsättning men avsätter därutöver ytterligare 10 miljoner kronor per år inom utgiftsområde 17. Dessa medel ska gå särskilt till det civila samhällets aktiviteter som främjar fysisk aktivitet och gemenskap för personer med funktionsnedsättning.

Kostnaden för den specialutrustning som många gånger krävs för utövande av olika parasporter är ofta högre än för den som krävs för motsvarande idrottsaktivitet som inte är anpassad. Det medför att personer med funktionsnedsättning inte alltid kan ges möjlighet att prova på eller delta i de idrotter som de tycker verkar roliga. Effekten kan bli

⁸ https://www.parasport.se/globalassets/sodermanland-utvecklingscentrum/dokument/rapporter/aktivt_liv.pdf.

att de inte utövar någon idrottsaktivitet alls. Kristdemokraterna anser därför att detta behöver belysas och eventuellt ses över.

Det finns ytterligare hinder som begränsar möjligheten för en person med funktionsnedsättning att aktivt delta i en idrottsaktivitet. Ett konkret problem för många rullstolsburna personer är att man i många regioner inte får ta med specialutrustning, som exempelvis en rullstol anpassad till basketträningen, i färdtjänsten. Det presenterades en statlig utredning 2018, Särskilda persontransporter – moderniserad lagstiftning för ökad samordning. Utredningen föreslog bland annat följande: ”Under vissa förutsättningar får resenärer ta med förskrivna hjälpmedel som är nödvändiga för den dagliga livsföringen och som inte är tillgängliga på resmålet genom t.ex. förhyrning. Hjälpmedlen ska kunna hanteras som sedvanligt bagage eller transporteras på ett ändamålsenligt sätt. Endast om det finns särskilda skäl får rätten att ta med hjälpmedel leda till en väsentligt fördyrad transport.” Regeringen har ännu inte gett besked kring hur de kommer hantera utredningens förslag. Kristdemokraterna anser att det är angeläget att gå vidare med detta förslag.

Skola och högre utbildning

I en skola där ingen hålls tillbaka och ingen lämnas efter behövs både kunskap, kompetens och flexibilitet. Skolan har länge präglats av en strävan efter inkludering, att ingen ska pekats ut genom att gå i särskild grupp. För barn med olika funktionsnedsättningar krävs särskild planering och tillförsäkras av nödvändiga hjälpmedel för att tillgodose deras behov av stöd och stimulans att utvecklas efter sin personliga potential. Kristdemokraterna vill därför ge Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) i uppdrag att agera för att stödja familjen i kontakten med skolan. När det gäller barn med synnedsättningar undervisas de i vanliga skolor som tyvärr ibland brister i kompetens kring synskadade elever. Rätten till undervisning i och på punktskrift bör också föras in i skollagen. Kristdemokraternas övriga förslag och yrkanden inom detta område återfinns i vår kommittémotion inom utgiftsområde 16.

När det gäller högre utbildning vill Kristdemokraterna ge Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) i uppdrag att se över tillgängligheten till högskoleprovet, vad gäller både lokaler och anpassning av provet så att personer med såväl fysiska som intellektuella och neuropsykiatriska funktionshinder har möjlighet att genomföra provet på ett bättre sätt än vad som är möjligt idag. Det är även viktigt att öka tillgängligheten till högre studier för personer med funktionsnedsättning genom anpassning av studietakt och studiestöd. Kristdemokraternas förslag och yrkanden inom detta område återfinns i våra kommittémotioner inom utgiftsområde 15 och 16.

Arbete

Det finns både personliga och samhällsekonomiska effekter av att alla bidrar och hjälper till i samhället utifrån sina egna unika förutsättningar. Detta grundläggande mänskliga behov förändras inte av en funktionsnedsättning. Kristdemokraterna vill därför utreda möjligheten att inkludera utövande av arbete i de grundläggande behoven som ger rätt till personlig assistans. Att få rätt till assistans för utövande av arbete skulle förbättra

möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att inkluderas på arbetsmarknaden. Det skulle vara till stor vinst för både den enskilde och samhället.

Personer med funktionsnedsättningar, såväl som mindre företag inom det privata näringslivet, beskriver att de höga kostnaderna kopplade till arbetsgivarens ansvar för arbetstekniska hjälpmedel och anpassning av arbetsmiljön utgör ett hinder för anställning. Det kan exempelvis handla om kostnader för att tillhandahålla extra rullstol, skrivbord som kan sänkas extra lågt, tolktjänst eller kommunikationsverktyg. Företagare beskriver att den extra kostnadsbördan jämfört med att anställa en person med likvärdig kompetens – men utan funktionsnedsättning – gör att de avstår från att erbjuda en anställning till en person med funktionsnedsättning. Detta medför en inlåsningsseffekt då det i stort sett endast är kommuner och stora företag som har möjligheten att erbjuda anställning utan att behöva beakta den extra kostnad som anställningen av en person med funktionsnedsättning medför. En konsekvens blir att det blir svårare för framför allt personer som har en akademisk utbildning att komma in på arbetsmarknaden. Kristdemokraterna föreslår därför en utredning kring hur man ska kunna ta bort hinder och underlätta för små och medelstora företag att anställa personer med funktionsnedsättning. Utredningen ska ta hänsyn till de samhällsekonomiska kostnader som följer av att personer med funktionsnedsättning ställs utanför arbetsmarknaden i enlighet med beskrivningen ovan. Ytterligare förslag för att personer ska inkluderas på arbetsmarknaden återfinns i Kristdemokraternas motion för utgiftsområde 14.

Ekonomiska ersättningsformer

Kristdemokraterna bidrog inom ramen för den tidigare alliansregeringen till att möjligheterna för personer med sjuk- och aktivitetsersättning att prova förvärvsarbete, studier eller ideellt arbete stärktes. Detta innebar mycket viktiga förbättringar, men det är alltså ett faktum att många av de personer som lever på sjuk- och aktivitetsersättning har en ekonomisk utsatthet som är mycket svår att påverka. Därför var det viktigt med de förbättringar som genomfördes 2018 med höjd garantiersättning, höjt bostadstillägg samt sänkning av skatten för personer med sjuk- och aktivitetsersättning. Vi ser samtidigt att detta är en utsatt grupp som riskerar att halka efter ekonomiskt och hamna i ytterligare utsatthet. Kristdemokraterna har redan tidigare föreslagit både en höjning av garantinivån och skattesänkningar för personer som omfattas av sjuk- och aktivitetsersättningen. Det är därför positivt att regeringen i den aktuella budgetpropositionen föreslår borttagande av den så kallade funkisskatten, en höjd garantinivå samt ett höjt bostadstillägg för personer som omfattas av sjuk- och aktivitetsersättningen. Kristdemokraterna ställer sig bakom den satsningen.

Regeringen införde 2018 ett bidrag (habiliteringsersättning) i syfte att stödja kommunerna i deras arbete med att stimulera deltagande i daglig verksamhet. Bidraget får användas av kommunerna för att införa eller höja en låg dagpenning till dem som deltar i daglig verksamhet enligt LSS. Kristdemokraterna anser att målgruppen för bidraget borde utökas till att omfatta även personer som deltar i daglig verksamhet enligt SoL. Detta eftersom rådande regelverk drar en skiljelinje mellan arbetande kollegor, där vissa personer skulle få en stor ökning av sin dagpenning medan andra personer som utför samma arbete på samma arbetsplats inte skulle få någon ökning alls, enbart med anled-

ning av att myndigheten i sin bedömning av personens funktionsnedsättning beslutat om att bevilja insatser enligt olika lagrum.

Bilstöd

Det statliga bilstödet syftar till att möjliggöra ett aktivt och självständigt liv för personer med funktionsnedsättning och leda till ökad delaktighet för dem som inte kan använda allmänna kommunikationer. Bilstödet reformerades 2017 för att bland annat göra det lättare för personer med låga inkomster att skaffa en anpassad bil, men reformeringen fick utstå hård kritik. Försäkringskassans utvärdering från 2018 visade att handläggningstiderna hade förlängts och att de sökande i högre grad än tidigare hänvisades till att köpa stora och dyrare fordon. För den enskilde bilköparen har det i flera fall – tvärt emot intentionen – inneburit att det har blivit dyrare att skaffa en bil. Efter påtryckningar från bland annat oss kristdemokrater agerade till slut regeringen på Försäkringskassans utvärdering och sedan den 1 oktober 2020 finns förbättrade möjligheter till bilstöd. Samtidigt nås vi nu av oroande signaler kring att även den senaste reformeringen kring bilstöd har medfört försämringar för vissa personer. Det är därför angeläget att det omgående görs en övergripande uppföljning av bilstödets tillämpning för att säkerställa att det reformerade bilstödet inte – återigen och tvärt emot intentionen – har medfört fördyrande kostnader i slutändan för den enskilde.

Bilstödet brister också fortsatt när det gäller specialanpassade bilbarnstolar. En dom i HFD har skjutit rättspraxis så att bilstöd bara kan beviljas till fast monterade anordningar på, eller ändringar av, ett specifikt fordon som innebär en varaktig förändring av fordonet. Bilbarnstolar kan emellertid inte vara fast monterade, eftersom de av naturliga skäl behöver bytas ut i takt med att barnet växer. Kristdemokraterna är kritiska till att regeringen inte har vidtagit åtgärder för att motverka effekterna av domen. Det är viktigt att säkerställa att även barn med funktionsnedsättning kan färdas trafiksäkert. Det är därför angeläget att utreda möjligheten att bilstödet även bör omfatta specialanpassade bilbarnstolar.

Pia Steensland (KD)

Acko Ankarberg Johansson (KD)

Roland Utbult (KD)

Christian Carlsson (KD)